

Lisa 3. Võru maakonna arengustrateegia 2035+ tegevuskava

Tegevus	Teostamise aeg ja eelarve					Ressursid		Teostaja	
	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
1. Heaolualdkond									
<i>VE1.1. Meie inimene elab kaua ja tervena (vähendada erinevust tervena elatud aastates võrdluses Eesti keskmisega).</i>									
<i>Tegevussuund 1.1.1. Hooliv inimene. Toetame tugeva piirkonna identiteedi säilimist ja elu austavaid hoiakuid, mis aitavad kasvatada sidusat ühiskonda ning luua iga inimese jaoks kuuluvuse ja vajalikkuse tunnet.</i>									
Tegevused lisatakse tulenevalt heaoluprofiilist hiljemalt 12.2018									
<i>Tegevussuund 1.1.2. Terved valikud. Väärtustame tervist toetavaid valikuid ja vähendame tervisest tulenevat ebavõrdsust.</i>									
Tegevused lisatakse tulenevalt heaoluprofiilist hiljemalt 12.2018									
<i>VE1.2. Meie inimene leiab eneseteostust kogu elukaare vältel (suurendada tööhõive määra eakate (70+), noorte (15-24) ja vähenenud töövõimega inimeste hulgas).</i>									
<i>Tegevussuund 1.2.1. Võrdsed võimalused. Arendame avalikku ruumi, teenuseid ja eneseteostuse võimalusi nii, et need arvestavad inimeste eripärasid ning vajadusi ja toetavad erinevate ühiskonnagruppide (noored, eakad, erivajadustega inimesed, lastega pered, üksikvanemad, omaste hooldajad jne) võimetekohast osalemist ühiskonnaelus ja tööhõives.</i>									
Tegevused lisatakse tulenevalt heaoluprofiilist hiljemalt 12.2018									
<i>VE1.3. Meie inimene on hoitud. Võrdsed võimalused ja sidusad kogukonnad (vähendada materiaalse ilmajätuse määra).</i>									
<i>Tegevussuund 1.3.1. Kogukond kui partner. Kaasame kogukonna avalike teenuste loomisse ja osutamisse ning anname kogukondadele suurema vabaduse ja vastutuse inimeste heaolu tagamisel.</i>									
Tegevused lisatakse tulenevalt heaoluprofiilist hiljemalt 12.2018									
<i>Tegevussuund 1.3.2. Hooliv omavalitsus. Sotsiaalhoolekandeline abi kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamiseks kogu maakonnas hoolitsemise personali olemasolu eest ning säilitame ja/või arendame taristut ning</i>									
Tegevused lisatakse tulenevalt heaoluprofiilist hiljemalt 12.2018									
<i>Tegevussuund 1.3.3. Kättesaadav arstiabi. Tagatud on kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavus esmatasandi terviskeskustes, perearstikeskustes ja Lõuna-Eesti Haiglas.</i>									
Tegevused lisatakse tulenevalt heaoluprofiilist hiljemalt 12.2018									
<i>Tegevussuund 1.3.4. Tark juhtimine. Toetame heaolu valdkonna kiiret arengut ja innovatsiooni.</i>									
Tegevused lisatakse tulenevalt heaoluprofiilist hiljemalt 12.2018									
1.4. Heaolu valdkonna investeeringud (maakondliku mõjuga projektid).									
1.4.1. Võru esmatasandi tervisekeskuse ehitamine ja arendamine	x	x	x	x		2 900 000	KOV, fondid	Võru linn	Võru vald, Rõuge vald, Lõuna-Eesti Haigla
1.4.2. Esmatasandi tervisekeskuse ehitamine Antsla linna.	x					1 000 000	KOV, fondid	Antsla vald	
1.4.3. Rõuge Sotsiaalkeskuse rajamine. Kompleksi rajamine, kus asub hooldekodu, perearstikeskus, apteek, hambaarst jms.		x	x	x	x	2 000 000	KOV, fondid	Rõuge vald	
1.4.4. Rõuge pastoraat, kui tulevane taastusravikeskus. Pastoraadi renoveerimine ning taastusravikeskuseks kohandamine ja teenuse osutamiseks vajaliku inventari soetamine.		x	x	x	x	2 500 000	EELK Rõuge Maarja kogudus/ KOV/Kaitseliit	EELK Rõuge Maarja kogudus	
1.4.5. Mikitamäe hooldekodu arendus.		x	x	x	x	670 000	KOV, erasektor	Setomaa vald	
1.4.6. Perearstikeskuste renoveerimine. Meremäe, Mikitamäe perearstikeskuste ruumide remont.		x	x	x	x	300 000	KOV, perearstid	Setomaa vald	
1.4.7. MTÜ Meiela tegevuseks sobivate ruumide arendamine.	x	x	x	x	x		MTÜ Toetuskeskus Meiela, fondid	MTÜ Toetuskeskus Meiela	

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
1.4.8. Uue sotsiaalkeskuse rajamine. Nõõrimaa Tugikodu laiendamine, kaasajastamine ja energiatõhususe suurendamine. Kreutzwaldi 55 sotsiaalhoone projekteerimine ja rekonstrueerimine	x	x				280 000	KOV, fondid	Võru linn	
1.4.9. Antsla Tervisekeskuse (hooldekodu) laiendamine ja soojustamine.		x				300 000	MTÜ, KOV, fondid	MTÜ Antsla Tervisekeskus	
1.4.10. Erihooldusteenuste peremajade rajamine.							MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskus	MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskus	KOV-id
1.5. Heaolu valdkonna investeeringud (kohaliku mõjuga projektid).									
1.5.1. Basseini ehitamine Antsla valda					x		KOV, fondid, erasektor	Antsla vald	
1.5.2. Kasumetsa Terviserajale kunstlumetootmise süsteem.		x				100 000	KOV, fondid	Antsla vald	
1.5.3. Antsla valla elamufondi arendamine.		x	x			600 000	KOV, Kredex	Antsla vald	
1.5.4. Ruusmäe sotsiaalmaja/pansionaadi väljaehitamine.	x					250 000	KOV	Rõuge vald	
1.5.5. Sotsiaalteenuste arendamine Missos. Toetavate hoolekandeteenuste väljaarendamise eeluuring.	x					35 000	KOV	Rõuge vald	
1.5.6. Mõniste teenusekeskuse territooriumile lehtla ehitamine ning peenarde rajamine.	x					20 000	KOV	Rõuge vald	
1.5.7. Munitsipaal/sotsiaalkorterite remont							KOV	Setomaa vald	
1.5.8. Liikluskorralduse ja liikuvuse parandamine ning ohutuse tagamine (nt kõnniteede madaldatud äärekivid, ligipääsud avalikesse hoonetesse).	x					15 000	KOV	Võru linn	
1.5.9. Kääpa sotsiaalkeskuse rekonstrueerimine.		x				185 000	KOV, fondid	Võru vald	
1.5.10. Osula Perearstikeskuse ruumide rekonstrueerimine.	x	x	x	x		15 000	KOV	Võru vald	
2. Elukestva õppe valdkond									
VE2.1. Elukestev õpe on populaarne ja kõigile kättesaadav.									
Tegevussuund 2.1.1. Võru maakonna elanike keskmise haridustaseme tõstmine.									
2.1.1.1. Maakondlikele üritustele info jagamise võimaluste pakkumine haridusametustele ja tugigruppidele, et jõuda võimalikult paljude inimesteni.	x	x	x	x	x			Haridusametused	Spordiliit,
2.1.1.2. Vajaduspõhine haridusvaldkonna võrgustike algatamine ja arendamine parema infovahetuse ja koostöö soodustamiseks.	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	Haridusametused, ainetühendused, koolitusi
2.1.1.3. Efekttiivne ja koondatud infovahetus õppimis- ja koolitusvõimalustest (ühtne infoportaal).			x	x	x	10000		SA Võrumaa Arenduskeskus, KOV	Töötukassa, ANDRAS, koolituskeskused
2.1.1.4. Läbi teavitus- ja selgitustöö muuta elanike suhtumist kutseõppesse.	x	x	x	x	x			Haridusametused	
2.1.1.5. Ennetada koolist väljalangevust (aastaks 2035+ oleks väljalangevus 0).	x	x	x	x	x			KOV-id, haridusametused	

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
2.1.1.6. Väarikate ülikooli toomine Võrumaale (kohalike õppeasutuste juures toimuvad kursused).	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus ja haridusasutused	KOV-id, kõrgkoolid, koolituskeskused
2.1.1.7. Kõrghariduse pakkumine Võru maakonnas ning selleks innovatiivsete lahenduste rakendamine.	x	x	x	x	x			KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	VKHK, haridusasutused
Tegevussuund 2.1.2. Lapsevanemate arendamine, koolitamine, toetamine.									
2.1.2.1. Lapsevanemate koolitamise, nõustamise ja toetamise tugiteenuste kättesaadavuse laiendamine.	x	x	x	x	x			KOV-id, haridusasutused	Rajaleidja, Lõuna-Eesti Haigla
Tegevussuund 2.1.3. Õpingud katkestanud inimeste toetamine ja haridustee jätkamiseks sobivate võimaluste pakkumine.									
2.1.3.1. Järjepidev seire õpingute katkestamise varaseks ennetamiseks.	x	x	x	x	x	x		Haridusasutused, KOV-id	
2.1.3.2. Läbi teavitustöö ja hoiakute kujundamise maakonna elanike õppimisse suhtumisse muutmine.	x	x	x	x	x	x		Haridusasutused	SA Võrumaa Arenduskeskus,
2.1.3.3. Õppija toetamiseks vajadustest lähtuvate paindlike õppimisvõimaluste arendamine.	x	x	x	x	x			Haridusasutused, KOV-id	
2.1.3.4. Igakülgne õpimotivatsiooni toetamine kogu elukaare vältel (sh märkamine ja tunnustamine).	x	x	x	x	x			Haridusasutused, KOV-id, SA Võrumaa	Tugiteenuste pakkujad, kogukond
2.1.3.5. Täiskasvanud õppija toetamiseks koos sotsiaalteenuste valdkonnaga lisateenuste pakkumine (näit. lapsehoid, lähedase hooldus).	x	x	x	x	x			VTG, VKHK, KOV-id	Kogukond, vabatahtlikud
Eesmärk 2.2. Mitmekesise hariduse pakkumine maakonnas.									
Tegevussuund 2.2.1. Paikkonna eripära ja omanäolisust arvestav üldkeskharidus.									
2.2.1.1. Lasteaedade ja koolide omanäolisuse väljatöötamise ja arendamise toetamine.	x	x	x	x	x			Haridusasutused	Kogukond, Võru Intituut, Seto Instituut, KOV-id
2.2.1.2. Alternatiivpedagoogilist lähenemist võimaldavate haridusasutuste tegevuse soodustamine ning eri- ja erakoolide tegevuse toetamine.	x	x	x	x	x			HTM, KOV-id	SA Võrumaa Arenduskeskus, kogukond ja vabaühendused
2.2.1.3. Õppimisvõimaluste mitmekesistamise eesmärgil koostöövõimaluste leidmisele kaasa aitamine, et kasutada ja arendada maakonnas olevaid kultuuriasutusi, turismiobjekte, ettevõtteid, ühendusi jne.	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, haridusasutused, Partnerluskogu	Kohalikud ettevõtted, vabaühendused, Töötukassa
Tegevussuund 2.2.2. Huvihariduse ja noorsootöö rolli suurendamine formaalhariduses.									
2.2.2.1. Koolide ja huvitegevust pakkuvate asutuste koostöö efektiivsuse tõstmise toetamine.	x	x	x	x	x			KOV-id, haridusasutused, noortekeksused, huvialakoolid	Noorsootöö nõukoda, SA Võrumaa Arenduskeskus, aineühendused
2.2.2.2. Mitteformaalõppes omandatud kogemuste arvestatamise soodustamine nii põhihariduse kui keskhariduse omandamisel.	x	x	x	x	x			Haridusasutused	KOV-id, HTM
2.2.2.3. Õppeasutuste vahelise koostöö soodustamine juhendajate ja vahendite riskasutuse tõhustamiseks (sh valikaine kursusel külalisõpilaseks käimise võimaluse loomine).	x	x	x	x	x			Haridusasutused, KOV-id	Huvihariduse pakkujad, kogukond

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
2.2.2.4. Huviharidus kui valikaine ja paindlikkus sooritamisel (koormuse hajutamiseks paindlike võimaluste pakkumine).	x	x	x	x	x			Huvikoolid, haridusasutused, noorte keskused, KOV-id	
2.2.2.5. Erinevate võõrkeelte õppimise väärtustamise ning võõrkeeleoskuse parandamise kaudu maakonna elanike konkurentsieelise loomise soodustamine ja toetamine.	x	x	x	x	x			Haridusasutused, noorte keskused, SA Võrumaa Arenduskeskus	Keeltekool, kogukond, vabatahtlikud
Tegevussuund 2.2.3. Kaasava hariduse võimaluste arendamine.									
2.2.3.1. Muuta teavitustöö kaudu elanikkonna, haridustöötajate ja tööandjate suhtumist HEV vajadustega inimestesse.	x	x	x	x	x			Haridusasutused, tugiteensute osutajad	Kogukond
2.2.3.2. Koolides (k.a. kutsekoolis) laiemate kaasavat haridust toetavate õppimisvõimaluste loomise toetamine.	x	x	x	x	x			KOV-id, haridusasutused, HTM	Kogukond
2.2.3.3. Läbi koolitustegevuse ning õppeasutuste vahelise koostöö soodustamise toetada haridusasutuste toimetulekut kaasava hariduse võimaluste pakkumisel.	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, Rajaleidja, haridusasutused	
2.2.3.4. Partnerluslepingud ettevõtetega (partnerid koolidesse esinema ja tunde läbi viima, võimalused praktilisteks õppekäikudeks).	x	x	x	x	x			Partnerluskogu, SA Võrumaa Arenduskeskus haridusasutused, Töötukassa	
2.2.3.5. Õpilaste võimetekohast enesearendamist pakkuvate õpilasürituste loomine (näit. olümpiaadid, võistlused, laagrid jne).	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, haridusasutused, aineühendused	Huvihariduse pakkujad, kogukond
Tegevussuund 2.2.4. Õppimisvõimaluste vastavusse viimine tööturu ja õppija vajadustega (sh tugev karjääriõpetus).									
2.2.4.1. Töövarjaks käimine (iga õpilane min 1x aastas, koos mõtestatud järeltegevustega).		x	x	x	x			Haridusasutused, ettevõtted	Kogukond ja lastevanemad, Partnerluskogu, Töötukassa
2.2.4.2. Igasse KOVi karjäärinõustaja (individuaalseks suunamis- ja nõustamistegevuseks).		x	x	x	x			KOV-id, Töötukassa, haridusasutused	
2.2.4.3. LÕK lapsele paar aastat enne lõpetamist täiendatud lisaõpe (koos vanemaga) kutsekooliga karjääriõpe tutvustamiseks .		x	x	x	x			Rajaleidja, haridusasutused, kutseõppeasutused,	Lastevanemad, Võru Järve Kool, Urvaste Kool, Töötukassa
2.2.4.4. Tööpraktika (igal suvel 2 nädalat tööpraktikat igale gümnaasiuminoorele koos eel- ja järeltegevustega) praktikabaaside lepingud ettevõtetega.		x	x	x	x			Haridusasutused, ettevõtted,	
2.2.4.5. Ülikooli sisseastumisel motivatsioonipakett (näit. stipendiumiga ja pärast 5-7.aastaks kohustus töötada toetanud KOVi piirkonnas (n. koolis).			x	x	x			KOV-id, kõrg- ja kutsekoolid	
Tegevussuund 2.2.5. Kodukandi kultuuri väärtustamise toetamine.									
2.2.5.1. Võru ja seto kultuuri ja keele õpetamise jätkamine ja edasiarendamine (keelespesad, lõimingutunnid, valikainekursused, ühisüritused).	x	x	x	x	x			Võru Intituut, Seto Instituut, haridusasutused, SA Võrumaa arenduskeskus	Kogukond, kultuuriasutused

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
2.2.5.2.Võru ja seto keele ja kutluuri õpetajate pädevuste ja koostöö toetamine ühisürituste ning metoodilise pagasi täiendamise toetamise kaudu.	x	x	x	x	x			Võru Intituut, Seto Instituut, haridusasutused, SA Võrumaa Arenduskeskus	Kogukond, kultuuriasutused
Tegevussuund 2.2.6. Ettevõtlikkuse arendamise toetamine.									
2.2.6.1. Ettevõtlikkuse arendamise ja soodustamise toetamine (s.h. Ettevõtliku Kooli standardi põhimõtete propageerimine).	x	x	x	x	x		Innove projektid	SA Võrumaa Arenduskeskus, haridusasutused	IVEK, Partnerluskogu, KOV-id
2.2.6.2. Majandusõpetajate ja õpilasfirmade juhendajate aineühenduse/võrgustiku loomine ning koostöö arendamiseks ja ühistegevusteks võimaluste loomine.	x	x	x	x	x		HTM tegevustoetus, Innove,	SA Võrumaa Arenduskeskus, haridusasutused	IVEK, Junior Achievement
2.2.6.3. Aktiivse tegutsemise märkamise ja tunnustamine positiivsete eeskujude esiletõstmiseks.	x							SA Võrumaa Arenduskeskus	KOVid, HTM, IVEK, ENTK ja ENL
2.1.6.4. Noorte ettevõtlikkust arendavad ning toetavad tegevused haridusasutustes.	x	x	x	x	x		Projektid	SA Võrumaa Arenduskeskus	Haridusasutused
Tegevussuund 2.2.7. Põhiväärtuste arendamise toetamine.									
2.2.7.1. Tervislikke eluviise arendavate tegevuste toetamine.	x	x	x	x	x		Projektid ja programmid	Haridusasutused	Liikumakutsuv kool, Tervistedendav kool,
2.2.7.2. Õpiharjumuste, vastutustundlikkuse, teadmisjanu ja tööharjumuste kujunemist soodustavate tegevuste toetamine.	x	x	x	x	x		Projektid ja programmid	Haridusasutused, KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	Teaduskool, huvikoolid, Töötukassa, noortekeksused, kogukond
2.2.7.3. Hoolivaks aktiivseks kodanikuks kujunemist soodustavate tegevuste propageerimine ja toetamine.	x	x	x	x			Projektid ja programmid	Haridusasutused, KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	Päästeamet, PPA, KIVA, Hooliv Kool, ENTK; ENL; Õpilasesinduste Liit
Eesmärk 2.3. Haridusasutustes on piisavalt heal tasemel õpetajad ja spetsialistid.									
Tegevussuund 2.3.1. Õpetajate toetamine ja motiveerimine, motivatsiooni loomine uute (sh noorte) õpetajate piirkonda tulemiseks.									
2.3.1.1. KOVide poolt uuele õpetajale tugi elukoha leidmisel, automaatne lasteaia või koolikoht tema lapsele, abi elukaaslasele/abikaasale samas piirkonnas töö leidmisel.		x	x	x	x			KOVid	Haridusasutused, Töötukassa
2.3.1.2. Maakonna haridusasutused kõrgkoolidele praktikaabaasideks.			x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, KOV-id, kõrgkoolid, haridusasutused	
2.3.1.3. Tulevikuvajaduste aegsasti kaardistamine ning (stipendiumi abil) uute spetsialistide erialale õppima suunamine, et saada selleks ajaks vajalikud spetsialistid.	x	x	x	x	x			KOVid, haridusasutused	Karjäärinõustajad
2.3.1.4. Teiste valdkondade spetsialistide õpetajaks ümberõppimise toetamise süsteemi väljatöötamine.		x	x	x				KOVid, haridusasutused, Töötukassa	VKHK, kõrgkoolid
Tegevussuund 2.3.2. Haridustöötajate enesearendamise huvi toetamine ja motiveerimine.									

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
2.3.2.1. Haridustöötajate vastastikuse mentorlusüsteemi juurutamine maakonnas (vanem kolleeg-noorem kolleeg paarid, erinevad tasandid: koolisisene; KOVi ja maakonna tasandil;	x	x	x	x	x		HTM tegevustoetus	Karidusasutused, KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	Kõrgkoolid, haridustöötajate ametiühing,
2.3.2.2. Haridusasutuste üleste koolituste korraldamine (tippspetsialistide (sh välismaa omade) koolituste toomine	x	x	x	x	x		HTM tegevustoetus, projektid	SA Võrumaa Arenduskeskus, KOV-id	Kõrgkoolid, aineühendused
2.3.2.3. Õpetajate programmides ja projektides osalemise soodustamine (vahetusprogrammid, Eestis sisesed ja rahvusvahelised projektid).	x	x	x	x	x		projektid	Haridusasutused, KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	HTM, INNOVE, kõrgkoolid
2.3.2.4. Õpetajatele enesetäiendamiseks		x	x	x	x			KOV-id	Haridusasutused,
2.3.2.5. Aineühenduste/haridusvõrgustike ja aineülese koostöö arendamine (sh parimate praktikate jagamine).	x	x	x	x	x		HTM tegevustoetus	SA Võrumaa Arenduskeskus, aineühendused, haridusasutused	
2.3.2.6. Haridustöötajate ametiühingute maakondlike esinduste töö tõhustamine (võimalustest teadustamine).		x	x	x	x			Haridustöötajate ametiühigud	
2.3.2.7. Maakondlike stipendiumide süsteemi loomine.			x	x	x			KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	Ettevõtjad
Tegevussuund 2.3.3. Haridusasutuste juhtide kompetentsi tõstmine ja pädeva tugipersonali tagamine.									
2.3.3.1. Koolijuhtide suunamine mentorlusprogrammidesse (juhtide coachimine).	x	x	x	x	x			KOV-id	Koolijuhtide Liit, SA Võrumaa Arenduskeskus
2.3.3.2. Maakondlike koolitusürituste korraldamine koolijuhtidele.	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, KOV-id, Koolijuhtide Liit	Innove
2.3.3.3. Riigipiiride ülese koolituskoostöö soodustamine spetsialistide (eriti tugispetsialistide) oskuste täiendamiseks.	x	x	x	x	x		Projektid	KOV-id, haridusasutused	Rajaleidja, Võru Järve Kool
2.3.3.4 STEM ainete huvikool (Loodusteaduste ja			x	x	x			SA Võrumaa	VKHK, kõrgkoolid,
Eesmärk 2.4. Kasutame oma võimalusi parimal moel.									
Tegevussuund 2.4.1. Kogukonna võimaluste kasutamise soodustamine õppetöö toetamiseks.									
2.4.1.1. Külalistundide võimaluste kasutamise soodustamine (sh erinevad õuesõppe võimalused).	x	x	x	x	x			Haridusasutused, KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	Ettevõtjad, kogukond, kultuuriasutused, huvikoolid
2.4.1.2. Vabatahtlike tugisikuteks koolitamise toetamine.			x	x	x			KOV-id, haridusasutused, Töötukassa	Karjäärinõustajad, kogukond
2.4.1.3. Ise õpiraskusi kogenud inimeste suunamine tugispetsialistideks õppimise toetamine.			x	x	x			KOV-id, haridusasutused, Töötukassa	Karjäärinõustajad, Rajaleidja, kõrgkoolid,
2.4.1.4. Erinevate eagruppide ühiste õpiürituste toetamine.	x	x	x	x	x		Projektid	SA Võrumaa Arenduskeskus, KOV-id, haridusasutused	Kogukond, kultuuriasutused

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
2.4.2.5. Võrumaa-teemaliste (või ka meie kogukondadele muidu kasulike) uuringute/teadustööde (õpilasuuring, ülikoolide lõputööd jne) info koondamine/soodustamine/rakendamine maakonna arengu heaks.	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, KOV-id, kõrgkoolid	haridusasutused
2.5. Elukestva õppe valdkonna investeeringud (maakondliku mõjuga projektid).									
2.5.1. Erituge vajavate laste keskuse loomine Järve kooli juurde.								Võru linn	Maakonna KOVd
2.5.2. Järve kooli juurdeehitus	x	x				3 500 000	KOV, fondid	KOV-id	
2.5.3. Haridusasutuste tugiteenuste keskuse loomine (Rajaleidja teenuste edasiarendamine).								KOV-id, Riik	SA Arenduskeskus
2.5.4. Antsla Gümnaasiumi renoveerimine.	x	x	x	x		3 700 000	KOV, fondid	Antsla vald	
2.5.5. Urvaste kooli baasil ja koostöös riigiga rehabilitatsioonikeskuse loomine.							KOV, fondid, riik	Antsla vald	Maakonna KOVd
2.5.6. Säna Kultuurimõisa edasiarendus.		x				500 000	KOV, fondid	Rõuge vald	MTÜ Säna Kultuurimõis
2.5.7. Värskas Gümnaasiumi ja võimla renoveerimine.		x				1 000 000	KOV, riik	Setomaa vald	
2.5.8. Koreli oja rohekoridori rekreatsiooniala arendamine, sh mänguväljakud ja väliõppeklass.	x	x	x			845 000	KOV, fondid	Võru linn	
2.6. Elukestva õppe valdkonna investeeringud (kohaliku mõjuga projektid).									
2.6.1. Kuldre Kooli katlamaja rekonstrueerimine.						500 000	KOV, fondid	Antsla vald	
2.6.2. Kuldre Kooli lasteaia renoveerimine.							KOV, fondid	Antsla vald	
2.6.3. Lusti Lasteaia renoveerimine.								Antsla vald	
2.6.4. Haanja koolimaja soojustamine ja akende (osaline) vahetamine.	x					90 000	KOV	Rõuge vald	
2.6.5. Mõniste Kooli hoone soojustamine.	x					170 000	KOV	Rõuge vald	
2.6.6. Värskas lasteaiahoone rekonstrueerimine.							KOV	Setomaa vald	
2.6.7. Värskas Gümnaasiumi rek.projekteerimine ja ehitus.						450 000	KOV	Setomaa vald	
2.6.8. Värskas Gümnaasiumi võimlakorpuse rekonstrueerimine.						100 000	KOV	Setomaa vald	
2.6.9. Muusikaliseks huvitegevuseks vajalike ruumide, võimaluste ja vahendite tagamine Meremäel ja Mikitamäel		x	x	x			KOV	Setomaa vald	
2.6.10. Võru linna haridusasutuste õuealade arendamine ja turvalisuse suurendamine.								Võru linn	
2.6.11. Võru linna haridusasutuste (sh huvikoolid), rekonstrueerimine, kaasajastamine ja energiatõhususe suurendamine.	x	x	x			5 765 000	KOV, fondid	Võru linn	
2.6.12. Parksepa lasteaia renoveerimine.	x	x	x	x		60 000	KOV	Võru vald	
2.6.13. Osula Põhikooli rekonstrueerimine.	x	x	x	x		1 300 000	Innove	Võru vald	
2.6.14. Võru valla haridusasutuste mänguväljakute kaasajastamine.	x	x	x	x		25 000	KOV	Võru vald	
2.6.15. Orava koolimaja küttesüsteemi rekonstrueerimine.	x	x	x	x		50 000	KOV	Võru vald	
2.6.16. Kääpa kooli võimla rekonstrueerimine.	x	x	x	x		30 000	KOV	Võru vald	
2.6.17. Võru valla koolide digilahenduste arendamine.	x	x	x	x		40 000	KOV	Võru vald	

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
2.6.18. Parksepa kooli juures olev vana koolimaja rekonstrueerimine noortekeksuseks.	x	x	x	x		200 000	KOV	Võru vald	
2.6.19. Sõmerpalu lasteaia rekonstrueerimine.	x	x	x	x		1 500 000	KOV	Võru vald	
3. Kestliku kogukonna valdkond									
VE3.1. Meie maakonnas on tugeva identiteediga kogukonnad, kes hoiavad ja kannavad edasi oma paikkonna keelt ja kultuurilist eripära.									
Tegevussuund 3.1.1. Kogukonna pärandi edasikandmine moodsate vahenditega.									
3.1.1.1. Keelepesad ja õpetajate ettevalmistus.	x	x	x	x	x			Võru Instituut, Setomaa Liit	
3.1.1.2. Täiskasvanute keeleõpe/pesad/klubid/kõrtsid, keelekampaniate läbiviimine (Tan või pruuki võro kiilt vms.).	x	x	x	x	x			Ühingud, Võru Instituut, Setomaa Liit	
3.1.1.3. Erinevate põlvkondade kokkuviiimine (näit. noored õpetavad eakatele digivahendite kasutamist, eakad noortele kudumist jms).	x	x	x	x	x			Kolmas sektor	
3.1.1.4. Võru ja seto keelse info ja sümboolika kasutamine nii paberkanjal, kui ka digimaailmas.	x	x	x	x	x			Ettevõtjad, kolmas sektor, KOV-id	
Tegevussuund 3.1.2. Kogukondade tunnustamine, edulugude esiletõstmine.									
3.1.2.1 Kodanikualgatuste, inimeste ja toetajate tunnustamine (sh kodud, külad jne.).	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, KOVid, kohalikud riigiasutused	KÜSK
Tegevussuund 3.1.3. Iga maakonna kodanik kuulub vähemalt ühte kogukonda.									
3.1.3.1. Asumipõhiste kogukondade tekkimise soodustamine asulates	x	x	x	x	x			KOV-id	
3.1.3.2. Avalike hoonete ristikasutus (koolid, rahvamajad, riigiasutused jne.).	x	x	x	x	x			KOV-id, riigiasutused	
3.1.3.3. Heade algatuste toetamine.	x	x	x	x	x			KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus, riigiasutused	
3.1.3.4. Kogukond märkab ning kutsub eemalolijaid kogukonnas aktiivselt kaasa lööma.	x	x	x	x	x			ühingud	
Eesmärk 3.2. Meie maakonnas on turvalise, säästva ja keskkonnahoidliku mõtteviisiga inimesed.									
Tegevussuund 3.2.1. Kultuuripärandi hoidmine.									
3.2.1.1. Kultuuripärandi objektide väärtustamine, hoidmine, presenteerimine.	x	x	x	x	x			KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus, ühingud, kogukonnad, ettevõtted	
Tegevussuund 3.2.2. Puhas loodus, puhas toit, mahetootmine ja väiketootmise toetamine.									
3.2.2.1. Kaubamärkide (Uma Mekk, Seto Küük jms.) kasutuselevõtu propageerimine ja märkide võimestamine.	x	x	x	x	x			Võrumaa Talupidajate Liit, MTÜ Seto Küük	
3.2.2.2. Mahetoidu osakaalu tõstmine haridusasutuste, kaitseväge jt. tootlustuses.	x	x	x	x	x			KOV-id/ SA Võrumaa Arenduskeskus	
3.2.2.3. Suurendada põllumajanduses mahetootmise osakaalu.	x	x	x	x	x			Ettevõtjad	SA Võrumaa Arenduskeskus, MTÜ Setomaa Liit

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
Tegevussuund 3.2.3. Keskkonnateadlikkuse tõstmine ja loodusläheduse tähtsustamine.									
3.2.3.1. Kalandusalase ja jahindusalase teadlikkuse tõstmine ning infrastruktuuri rajamine.	x	x	x	x	x			KOV-id, jahiseltsid	
Eesmärk 3.3. Meie maakonnas toimivad elujõulised valdkondlikud koostöövõrgustikud ja pidevalt arenevad ühingud.									
Tegevussuund 3.3.1. Kogukondlike koostöövõrgustike arendamine ja rakendamine, positiivse kogukonna kuvandi loomine.									
3.3.1.1. Koostöövõrgustike (sh valdkondadevaheline) omavaheline põimimine	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	
3.3.1.2. Osalemine üleriigilistes võrgustikes	x	x	x	x	x			Kolmas sektor, KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	
Tegevussuund 3.3.2. Seltsitegevuse toetamine suurema ühtsustunde ja heade omavaheliste suhete loomiseks. MTÜde majandusliku elujõulisuse, jätkusuutlikkuse soodustamine.									
3.3.2.1. Avalike teenuste delegeerimine kolmandale sektorile.	x	x	x	x	x			KOV-id, kolmas sektor	
3.3.2.3. Teenuste osutamisel kaasata partneritena kolmandat sektorit.	x	x	x	x	x			KOV-id, kolmas sektor	
3.3.2.4. Vabatahtlikud päästekomandode ja abipolitseinike tegevuse toetamine.	x	x	x	x	x			KOV-id, riik	Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet
Tegevussuund 3.3.3. Hea potentsiaaliga algatuste ja eestvedajate võimestamine (nt kodanikupalk eestvedajatele/aktivistidele).									
3.3.3.1. Hea potentsiaaliga algatuste ja eestvedajate võimestamine (nt kodanikupalk eestvedajatele/aktivistidele).	x	x	x	x	x				
Eesmärk 3.4. Meie maakond on parim paik laste ja noorte füüsiliseks ja vaimseks kasvamiseks ja arenguks, siin on hästi toimetulevate inimeste kasvulava.									
Tegevussuund 3.4.1. Noortele kättesaadav huviharidus, võimalused ja vahendid huvitegevuseks.									
3.4.1.1. Transpordi korraldus kodu-kooli-huviringide vahel	x	x	x	x	x			KOV-id, MTÜ Kagu Ühistranspordikeskus, kogukonnad	
3.4.1.2. Huvialadega tegelemise võimalused kodudele lähemale.	x	x	x	x	x			KOV-id	
Tegevussuund 3.4.2 Noorte arvamuse kuulamine ja arvestamine. Noorte märkamine ja tekkivate huvigruppide võimestamine.									
3.4.2.1. Igas omavalitsuses tegutseb noortevolikogu	x	x	x	x	x			KOV-id	
3.4.2.2. Noorte kaasamine kohalikku ja maakondlikusse arendustegevusse	x	x	x	x	x			KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	
Tegevussuund 3.4.3. Paljulapselised perekonnad on elujõulised.									
3.4.3.1. Perede tunnustamine, märkamine, toetamine.	x	x	x	x	x			KOV-id	
3.4.3.2. Transpordi korraldus kodu-kooli-huviringide vahel.	x	x	x	x	x			KOV-id, MTÜ Kagu Ühistranspordikeskus, kogukonnad	
Eesmärk 3.5. Meie maakonnas on eluks vajalikud teenused lihtsalt ja mugavalt kõigile kättesaadavad.									
Tegevussuund 3.5.1. Maakonna keskuste võrgustiku toimimise ja teenuste kättesaadavuse tagamine. Piirkonna avalike teenuste miinimumtaseme kehtestamine.									
3.5.1.1. Kehtestada piirkonna avalike teenuste miinimumtase.	x	x	x	x	x			KOV-id, riik, REHO Võru talitus	
Tegevussuund 3.5.2. Uuenduslike transpordilahenduste, nõudetranspordi ja sõidujagamise kasutuselevõtt.									
3.5.2.1. Transporditeenuste korraldus on koondunud ühte organisatsiooni (lahenduste leidmine, logistiline planeerimine jms.).	x	x	x	x	x			MTÜ Kagu Ühistranspordikeskus	KOV-id, kolmas sektor, ettevõtjad

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
Tegevussuund 3.5.3. Kiire internetiside arendamine üle maakonna. Igas kodus kiire interneti ja telefonilevi tagamine.									
3.5.3.1. Kiire internetiside arendamine üle maakonna. Igas kodus kiire interneti ja telefonilevi tagamine.								MKM, KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	
Tegevussuund 3.5.4 Korrast teed. Kergliiklusteede võrgustiku arendamine.									
3.5.4.1. Maakonna teede (sh kergliiklusteede) remont ja ehitus.	x	x	x	x	x			KOV-d, riik	
3.5.4.2. Riigimaanteede mustkatte alla viimine.	x	x	x	x	x			Riik	
3.5.4.3. Teede korrashoiu (hooldus, remont, investeeringud) prioriteetsuse seadmine vastavalt avalikule huvile.	x	x	x	x	x			KOV-d, riik	
Tegevussuund 3.5.5. Head transpordühendused (hästi korraldatud ühistransport, bussi-, rongi-, lennuliikluse võimalused).									
3.5.6.1. Ühistranspordisüsteemi vastavusse viimine elanike liikumisvajadustega.								MTÜ Kagu Ühistranspordikeskus	Maakonna KOV-d
3.5.6.2. Raudteeliikluse arendamine kaubavedude ja reisijateveo suunal. Koidula-Valga raudteetrassi rekonstrueerimine.								Riik	Maakonna KOV-d, ettevõtjad
3.6. Kestliku kogukonna valdkonna investeeringud (maakondliku mõjuga projektid)									
3.6.1. Võru linna loomade varjupaiga arendamine.							MTÜ Loomade	Võru Linn	
3.7. Kestliku kogukonna valdkonna investeeringud (kohaliku mõjuga projektid).									
3.7.1. Antsla linna taluturu rajamine.	x	x				50 000	KOV, fondid	Antsla vald	
3.7.2. Urvaste koostöö- ja ettevõtluskeskus. Urvaste seltsimaja kohalikele mikro- ja väikeettevõtetele mitmekülgsete võimaluste loomine - koostöö, tootearendus, ühisturundus. Seltsimaja teise korruse ruumide korrastamine						50 000		Urvaste Külade Selts, Töötukassa, Võru Instituut	
3.7.3. Antsla linnaruumi kaasajastamine.	x	x	x			2 000 000	KOV, fondid	Antsla vald	
3.7.4. Antsla valla muuseumile sobilike ruumide kohandamine.			x				KOV, fondid	Antsla vald	
3.7.5. Antsla Noortekeskuse ruumide renoveerimine.		x				100 000	KOV + fondid	Antsla vald	
3.7.6. Antsla valla kampaania "Suvila linna".	x	x	x	x	x		KOV	Antsla vald	
3.7.8. Antsla valla eakatele ja erivajadustega inimestele uue keskuse rajamine.		x	x	x	x		KOV, fondid	Antsla vald	
3.7.9. Luutsniku Teabekoja ja Külaseltsi hoone väljajhitamine ning selle käivitamine; hoone juurde vajalike infrastruktuuride rajamine ja ümbruse haljastamine.	x					90 000	MTÜ Luutsniku Külaselts / KOV	Rõuge vald	
3.7.10. Haanja rahvamaja rekonstrueerimine.	x					100 000	KOV, Haanja Noortevolikogu	Rõuge vald	
3.7.11. Suhka VPK/külaseltsi ladukuuri ehitus koos tehnika	x					40 000	MTÜ Amanda, KOV	Rõuge vald	
3.7.12. Ruusmäe Jahiseltsi maja renoveerimine.	x					100 000	MTÜ Ruusmäe Jahiselts	Rõuge vald	
3.7.13. Misso noortekeskuse väljajhitamine.		x	x	x	x	200 000	KOV, Misso Avatud	Rõuge vald	
3.7.14. Misso teenusekeskuse rekonstrueerimine.		x				950 000	KOV / Strugi	Rõuge vald	
3.7.15. Mõniste küla mänguplats ja skatepark.	x					78 200	KOV	Rõuge vald	
3.7.16. Viitina külakeskuse rekonstrueerimine.		x				300 000	KOV	Rõuge vald	
3.7.17. Kortermajade välja arendamine Rõugesse.		x				2 500 000	Kinnisvara-arendajad, KOV	Rõuge vald	

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
3.7.18. Rõuge rahvamaja rekonstrueerimine.		x				1 500 000	KOV + fondid	Rõuge vald	
3.7.19. Rõuge aleviku uue asundkonna arendus.		x				3 400 000	EELK Rõuge Maarja kogudus, KOV, kinnisvara-arendajad	Rõuge vald	
3.7.20. Teenus- ja noortekeskuse rajamine Varstu teenusekeskuse majja ning hoone renoveerimine.	x					55 000	KOV, MTÜ Varstu Noorteklubi Kõgõkogo	Rõuge vald	
3.7.21. Setomaa valla teeninduspunktide ruumilise baasi väljaarendamine, inventari soetamine.				x		28 000	KOV	Setomaa vald	
3.7.22. Noorte ettevõtlikkuse ja omaalgatuse toetamine.							KOV	Võru linn	
3.7.23. Võru linna loomade jalutus- ja harjutusväljaku rajamine.	x					20 000	KOVd, fondid, erasektor	Võru linn	
3.7.24. Võru linnakalmistu arendamine, sh. kompostimisväljaku arendamine, kabeli restaureerimine, aia rajamine, teeninduskeskus, lemmikloomade kalmistu, jne.	x	x				234 449	KOV, fondid	Võru linn	
3.7.25. Võru valla digikinode uuendamine.						65 000		Võru vald	
3.7.26. Vastseliina Gümnaasiumi siselasketiiru renoveerimine.		x				30 000	KOV	Võru vald	
3.7.27. Võru valla bussipeatuste uuendamine, valgustamine, ühine kujundus.		x	x	x		100 000	KOV	Võru vald	
3.7.28. Korterite ehitamine Vastseliina.		x	x	x		400 000	KOV	Võru vald	
3.7.29. Kääpa noortekeskuse II korruse väljaehitamine.							KOV	Võru vald	
3.7.30. Kääpa küla raamatukogu ruumide rajamine Kääpa Põhikooli hoonesse.							KOV	Võru vald	
3.7.31. Sõmerpalu Teenuskeskuse arendamine.								Võru vald	
3.7.32. Orava sotsiaalmaja ja kultuurimaja katlamaja rekonstrueerimine.							KOV	Võru vald	
3.7.33. Avalik 300 meetrine lasketiir (maakondlik) Sännas.								Kaitseliit	
4. Majandusvaldkond									
<i>VE4.1. Ettevõtjad ja avalik sektor teevad tõhusalt koostööd ühiste eesmärkide saavutamiseks.</i>									
<i>Tegevussuund 4.1.1. Ettevõtjad, avalik sektor ja vabäähendused teevad tõhusalt koostööd ühiste eesmärkide saavutamiseks.</i>									

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
4.1.1.1. Avaliku- ja erasektori koostöös valmistatakse kasutuselevõtuks ette ettevõtlus- ja tööstusalad Võrusool, Missos, Väimelas, Kobelas, Vastseliinas ja Rõuges ning vastavalt vajadusele toetatakse teiste ettevõtlus- ja tööstuspiirkondade arengut.	x	x	x	x	x		KOV-id, erasektor, fondid	KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus, erasektor	
4.1.1.2. Luuakse Kagu-Eesti ettevõtlusalade võrgustik eesmärgiga ühiselt arendada ja turundada võrgustikku kuuluvaid alasid.		x	x	x	x		KOV-id, fondid	Kagu-Eesti maakondlikud arendusorganisatsioonid	KOV-id, erasektor
Tegevussuund 4.1.2. Avalik sektor aitab aktiivselt otsida lahendusi ettevõtete arengutakistuste ületamiseks.									
4.1.2.1. Võrumaa Kutsehariduskeskus arvestab õppekavade arendamisel ettevõtjate aktuaalsete vajadustega.	x	x	x	x	x		VKHK, erasektor	VKHK	TK, erasektor, HTMS
4.1.2.2. Avalik ühistranspordikorraldus arvestab töötajate liikumise vajadustega.	x	x	x	x	x		Kagu ÜTK	Kagu ÜTK	KOVid, era
4.1.2.3. Elamufondi arendamine töötajatele (sh mobiilsetele töötajatele) vajalike eluruumide kättesaadavuse parandamiseks.	x	x	x	x	x		KOV-id, fondid	KOV-id	Era
Tegevussuund 4.1.3. Ettevõtlustaristu (internet, teed, inkubaatorid, ettevõtlusalad) on välja arendatud. Avalik sektor arvestab taristu arendamisel ettevõtjate vajadustega.									
4.1.3.1. Ettevõtluse arenguks vajaliku taristu rajamise ja arendamise toetuse välja töötamine ja rakendamine.	x	x	x	x	x		Fondid, KOVid	SA Võrumaa Arenduskeskus, RaM	KOV-id
Tegevussuund 4.1.4. Avaliku sektori pakutavad teenused on vajalikud ja annavad arenguks kasulikku tuge.									
4.1.4.1. Süsteemsete uuringute läbiviimine ettevõtluskeskkonna ja -teenuste arendamiseks.	x		x		x		SA Võrumaa Arenduskeskus	SA Võrumaa Arenduskeskus	KOV-id, erasektor
4.1.4.2. Suureneb ettevõtetele kohapeal pakutava individuaalse nõustamise maht.	x	x	x	x	x		Fondid, KOV-id, TK	SA Võrumaa Arenduskeskus, TK, Tsenter	KOV-id
4.1.4.3. Valdlike klastrite ja võrgustike tekkimise ja tegevuse toetamine.	x	x	x	x	x		Fondid, KOVid	SA Võrumaa Arenduskeskus	KOV-id, erasektor, VKHK, SI, VI jt
VE4.2. Võru maakonna ettevõtted on paindlikud ja nutikad.									
Tegevussuund 4.2.1. Meie vanema põlvkonna ettevõtjad kaasavad ettevõtete tegevusse uusi juhte.									
4.2.1.1. Ettevõtetele info kogumine valmisoleku kohta võtta vastu praktikante ning selle teabe edastamine vastavatele kutse- ja kõrgkoolidele.	x	x	x	x	x		VKHK, TK	VKHK, TK	Erasektor, kutse- ja kõrgkoolid
Tegevussuund 4.2.2. Teenindussektor kasutab aktiivselt innovaatilisi teenuslahendusi.									
4.2.2.1. Innovaatiliste teenuslahenduste heade praktikate jagamine läbi nutikate veebilahenduste.	x	x	x	x	x		KOVid, fondid	SA Võrumaa Arenduskeskus	Erasektor
4.2.2.2. Tsentrisse koondub maakonna ettevõtlusalane kompetents ning Tsentril on innovatsiooniveduri roll.	x	x	x	x	x			Tsenter	Erasektor
Tegevussuund 4.2.3. Tootmisettevõttes kasutatav tehnoloogia on kaasaegne ja säästlik.									
4.2.3.1. Tsenter viib läbi tugitegevusi (sh koolitusi, nõustamisi), mis on suunatud erineva profiiliga ettevõtete (k.a. teenindussektor) uute tehnoloogiate, teenuslahenduste ja ärimudelite rakendamiseks.	x	x	x	x	x			Tsenter	Erasektor

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
4.2.3.2. Töötatakse välja toetusmehhanismid madala investeerimisvõimekusega piirkondades tegutsevatele ettevõtetele kaasaegse ja säästliku tehnoloogia kasutuselevõtmise soodustamiseks.		x	x	x	x			MKM, RaM	SA Võrumaa Arenduskeskus, erasektor
4.2.3.3. Piisava ja mõjusa teavituse korraldamine kaasaegse ja säästliku tehnoloogia kasutuselevõttu soodustavate toetusmeetmete, koolituste ning kohalike ja valdkondlike edulugude kohta.	x	x	x	x	x		KOVid, fondid	SA Võrumaa Arenduskeskus	Erasektor
Tegevussuund 4.2.4. Võru maakonna ettevõtlusmaastik ja tööturu struktuur on mitmekesine ja pakub töötajatele häid eneseteostusvõimalusi.									
4.2.4.1. Noorte ettevõtlikkuse toetuse välja töötamine ja rakendamine.	x	x	x	x	x		Fondid	RaM	K-E MAROd, KOVid, erasektor
4.2.4.2. Alustava ettevõtja starditoetuse ümberkujundamine arvestamiseks toetuse tingimustes piirkondlike erinevustega.		x	x	x	x			MKM, EAS	SA Võrumaa Arenduskeskus, erasektor
4.2.4.3 Võru maakonnast välisriikidesse tööle läinud või tööl käivate inimeste huvi perioodiline kaardistamine Võru maakonda naasmise vastu (sh huvipakkuva töö valdkond, varasem töökogemus, haridus, palgaootus jm ootused) ning sellekohase registri koostamine töövahenduseks.	x	x	x	x	x		TK	TK	SA Võrumaa Arenduskeskus, erasektor
VE4.3. Võru maakonna töötajad tunnevad rahulolu ning saavad ennast ametialaselt teostada									
Tegevussuund 4.3.1 Võru maakonnas on loodud võimalused paindlikuks tööeluks (ühiskontorid, kaugtöökeskused) ja pakutakse teisi kaugtööd soodustavaid teenusesid.									
4.3.1.1 Era- ja avaliku sektori koostöös kaasaegse keskkonnaga ning läbimõeldud tugiteenustega kaugtöökeskuste väljaarendamine kogu maakonnas. Avaliku sektori eestvedamisel loodavate keskuste paiknemine ja teenused arvestavad maakonna tervikpilti.	x	x	x	x	x		KOV-id, erasektor, fondid	KOV, RaM, SA Võrumaa Arenduskeskus, vabaihendused, era	Era, vabaihendused, Tsenter
4.3.1.2. Tsentri eestvedamisel käivitatakse kaasaegne kaugtöökeskus (Kaugtöökeskus 2.0), mis kätkeb lisaks füüsilisele taristule ka vajalikke tugiteenuseid.								Tsenter	
Tegevus 4.3.1.3. Perioodiliste teavitustegevuste läbiviimine kaugtööhuvi ja võimaluste kasvatamiseks.	x	x	x	x	x		Fondid, KOV-id	SA Võrumaa Arenduskeskus	Erasektor, Tsenter, vabaihendused
Tegevussuund 4.3.2 Võru maakonna keskmine palk tõuseb Eesti keskmisest palgast kiiremini.									
4.3.2.1 Maakonnaülelset ettevõtetele inkubatsiooniteenuste jt äriteenuste pakkumine.		x	x	x	x		Fondid, era	SA Võrumaa Arenduskeskus	Erasektor, KOVid
4.3.2.2 Kohalike ettevõtete nõustamine ja koolitamine riigihangetel osalemiseks.		x	x	x	x		Fondid, KOVid	SA Võrumaa Arenduskeskus	
4.3.2.3 Veebilahenduse loomine Võru maakonnaga seotud hangete leidmiseks ja jälgimiseks.		x						SA Võrumaa Arenduskeskus	Erasektor
VE4.4. Võru maakonna ettevõtluskeskkond ja noored kannavad edasi maakonnale omaseid väärtusi.									
Tegevussuund 4.4.1. Meie maakonna ettevõtted kasutavad oma toodete ja teenuste turunduses julgelt võru ja seto kultuuri elemente.									
4.4.1.1. Võru ja seto kultuuri tunnusgraafika ja märgised on tehtud ettevõtetele kättesaadavaks ning nende kasutamine lihtsaks.	x	x	x	x	x		SI, VI	SI, VI	SA Võrumaa Arenduskeskus, võrgustikud

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
Tegevussuund 4.4.2 Meie maakonna tarbijad eelistavad kohalikke tooteid ja teenuseid.									
4.4.2.1. Perioodiliste uuringute läbiviimine kohalike toodete ja teenuste eelistamise seireks.		x		x	x		Fondid	Valdkondlikud võrgustikud ja klastrid	SA Võrumaa Arenduskeskus
4.4.2.2. Kohalike tootemärgiste laiema kasutamise ja tuntuse suurendamise toetamine.	x	x	x	x	x		Fondid	Valdkondlikud võrgustikud ja klastrid	SA Võrumaa Arenduskeskus
VE4.5. Kohalik ressurss on nutikalt väärindatud.									
Tegevussuund 4.5.1. Meie ettevõtjatel on olemas vajalik teave kohaliku ressursi parema väärindamise võimaluste kohta.									
4.5.1.1. Maakonna ressursiomapära ning ressursside tõhusamate kasutusviiside uurimine.			x				Fondid	Võrgustikud	Kõrgkoolid
Tegevussuund 4.5.2 Meie maakonna ettevõtted toetavad vabaihendusi elanikkonnale sportimis- ja liikumisharrastus võimaluste pakkumisel.									
4.5.1.1									
Tegevussuund 4.5.3 Meie maakond on aastaringne turismisihtkoht.									
4.5.3.1. Turundustegevuste ja -kampaaniate läbiviimine piirkonna tuntuse ning külastatavuse tõstmiseks.	x	x	x	x	x		Fondid, KOVid	SA Võrumaa Arenduskeskus	KOVid, K-E MAROd, jt valdkondlikud arendusorganisatsioonid
4.5.3.2. Erasektori toetamine uute ning olemasolevate turismitoodete ja -teenuste arendamisel.	x	x	x	x	x		Fondid, KOVid	Erasektor	KOVid, SA Võrumaa Arenduskeskus, Tsender, valdkondlikud võrgustikud
Tegevussuund 4.5.4. Meie maakonnas toodetud toit on tuntud ja hinnatud.									
4.5.4.1. Kohalike toiduvõrgustike tegevuse ja toidutootjate koostöö toetamine.	x	x	x	x	x		Fondid, KOVid	Valdkondlikud võrgustikud, SA Võrumaa Arenduskeskus	KOVid
4.5.4.2. Võru maakonna kui mahepiirkonna tuntuse suurendamine ja mahetootmise laiema leviku soodustamine.	x	x	x	x	x		Fondid, era	Valdkondlikud võrgustikud	Erasektor, KOVid, vabaihendused, SA Võrumaa Arenduskeskus
4.5.4.3 Kohaliku ja maheda tooraine laialdasem kasutamine lasteaedades, koolides, hooldekodudes ja muudes asutustes.	x	x	x	x	x		Era, KOVid, fondid	Vastavad asutused, valdkondlikud võrgustikud	Era, KOVid, vabaihendused, SA Võrumaa Arenduskeskus
Tegevussuund 4.5.5 Meie maakonna metsadest saadavat puitu väärindatakse kohapeal.									
4.5.5.1 Metsamaterjali väärindamisel uute ja omanäoliste toodete ning teenuste tekkimise ning puidu- ja mööblitootmisvaldkonna ettevõtete lisandväärtuse kasvu toetamine.	x	x	x	x	x		Fondid	Tsender	Era
VE4.6. Kaitseväge tegevus soodustab maakonna majandusarengut.									
Tegevussuund 4.6.1. Meie maakonna tootjad ja teenusepakkujad on kaitseväge kohapeal olulised lepingupartnerid. Koostöös Eesti Kaitseväge ja Kaitseliiduga arendatakse ja propageeritakse meie maakonnas									
4.6.1.1 Kohaliku toidu soodustamine Kaitseväge toiduainete hangete läbiviimisel, et tagada toodete järjepidev kättesaadavus ka konfliktsituatsioonis.	x	x	x	x	x			KaM, toiduvõrgustikud	Era, toiduvõrgustikud, RaM
4.6.1.2 Kohalike ettevõtjate perioodiline teavitamine Kaitseväge teenusevajadustest ja hankeplaanidest.	x	x	x	x	x			KaM, KV	Era
Tegevussuund 4.6.2. Ajateenijad, lütlässõdurid ning nendega seotud külalised tarbivad aktiivselt kohalikke turismiteenuseid. Militaarmaastikest ja seal pakutavatest elamustest kujuneb turistidele oluline Võru									

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
4.6.2.1 Võru maakonnas paiknevatele ajateenijatele ja liitlastele maakonna tutvustamine atraktiivse turismi- ning elukohana.	x	x	x	x	x			Kaitsevägi	TIK, SA Võrumaa Arenduskeskus, KOVID
4.6.2.2 Aastaringsete militaarturismitoodete välja arendamine ja käivitamine koostöös Kaitseliidu Võrumaa Maleva, Eesti Kaitseväge, turismiarendajate ja kohalike omavalitsustega.			x	x	x		Era, fondid	Valdkondlikud võrgustikud, SA Võrumaa Arenduskeskus	KL, KV, KOV-id, valdkondlikud vabatahendid
Tegevussuund 4.6.3. Siin töötavad kaitseväelased valivad elukohaks meie maakonna.									
4.6.3.1 Täiendavate militaartöökohtade loomine Võru maakonnas (sh 2. jalaväebrigaadi staabi kolimine Võrru).		x	x	x	x			KaM, RaM	KV, KOV-id
4.6.3.2 Kaitseväelaste eluruumide vajaduse väljaselgitamine ning koostöö erasektoriga eluruumide väljaehitamiseks.		x	x					KOV-id, KV	Erasektor
4.6.3.3 Tegevus- ja teavitusprogrammide väljatöötamine uute elanike (sh kaitseväelaste) vastuvõtmiseks ja kiireks kohanemiseks.	x	x	x	x	x			KOV-id, SA Võrumaa Arenduskeskus	
4.7. Majandusvaldkonna investeeringud (maakondliku mõjuga projektid).									
4.7.1. Puidutöötlemise ja mööblitootmise kompetentsikeskuse arendamise II etapp.				x	x	1 600 000	Võrumaa Kutseharidus-	Võrumaa Kutsehariduskeskus	
4.7.2. Tööstusala ühtne turundamine.		x	x	x	x		SA Võrumaa Arenduskeskus, KOV, Fondid	SA Võrumaa Arenduskeskus	
4.7.3. Kaugtöökohtade loomine ja elamufondi arendamine mobiilsete töökohtade jaoks.		x	x	x	x		KOV, Fondid	KOV	
4.7.4. Kobela II tööstusala, Maratinurga kinnistu ~11 ha omandamine, detailplaneeringu koostamine ning muud ettevalmistustööd	x	x	x			545 000	KOV, fondid	Antsla vald	
4.7.5. Pokumaa teemapargi edasiarendamine.						2 000 000	SA Pokumaa / Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus, MTÜ	Antsla vald	
4.7.6. Liiklusõppe keskuse rajamine Uue-Antslasse.				x	x	1 200 000	Uhtjärve Ürgoru Nõiariik OÜ	Antsla vald	
4.7.7. Multifunktsionaalne veekeskus.				x	x	2 500 000	Uhtjärve Ürgoru Nõiariik OÜ	Antsla vald	
4.7.8. Vana-Antsla mõisa väljaarendamine kaunite kunstide keskusena.				x	x	600 000	MTÜ Anzen arendusselts	Antsla vald	
4.7.9. Rogosi mõisa renoveerimis/remonditööd.							KOV (liitumistoetus), fondid+erasektor	Rõuge vald	
4.7.10. Rõuge Ööbikuoru turismimaastiku arendus.						290 000		Rõuge vald	

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
4.7.11. Suure Munamäe kui rahvusvahelise tähtsusega turismiattraktsiooni arendamine.			x			285 000	KOV	Rõuge vald	
4.7.12. Haanja Puhke- ja spordikeskuse väljaarendamine aastaringseks spordi-, turismi- ja puhkekeskuseks.			x			1 100 000	KOV	Rõuge vald	
4.7.13. Ettevõtlusinkubatsiooni teenuse arendamine Rõuges ja Rõuge tööstusala tugitaristu parendamine.						900 000	KOV+fondid	Rõuge vald	
4.7.14. Rogosi mõisapargi renoveerimine.	x					400 000	KOV	Rõuge vald	
4.7.15. Rogosi mõisa kujundamine multifunktsionaalseks elavaks ajalookeskuseks.			x			380 000	KOV	Rõuge vald	
4.7.16. Haanja Puhke- ja spordikeskuse arendamine II etapp.				x	x	650 000	KOV/ erinevad	Rõuge vald	
4.7.17. Vastse-Roosa – Ape puhke- ja spordikompleks.				x	x	1 500 000	Metsavenna Turismitalu OÜ / KOV, investorid	Rõuge vald	
4.7.18. Misso automotospordikeskuse arendamine.			x			60 000	KOV / MTÜ Kolme	Rõuge vald	
4.7.19. Rõuge kaugtöökeskus.			x			150 000	KOV / MTÜ Rõuge Kaugtöökeskus	Rõuge vald	
4.7.20. Rõuge tööstusala ja Tehnika tänava väljaarenduse II etapp.			x			2 000 000	KOV	Rõuge vald	
4.7.21. Paganamaa teemapargi loomine.			x			95 000	Krabi Külaselts /	Rõuge vald	
4.7.22. Vastse-Roosa paisu projekteerimine ja ehitus.			x	x	x	500 000	KOV / investorid	Rõuge vald	
4.7.23. Väraska Sanatoorium/SPA/Veekeskus.							Väraska Sanatoorium	Väraska Sanatoorium	
4.7.24. Setomaa külastuskeskuse rajamine.	x	x				1 400 000	KOV+fondid	Setomaa vald	
4.7.25. Väraska sadama ehitus.						650 000	KOV, EST-RUS Programm	Setomaa Vald	
4.7.26. Väikesadamate arendus (Lüübniitsa, Beresje).								Setomaa Vald	
4.7.27. Võru linna keskväljaku rajamine ja arendamine.	x	x				3 213 240	KOV, fondid, erasektor	Võru linn	
4.7.28. Tamula järve kaldaalade arendamine.	x	x	x			442 000	KOV, fondid, erasektor	Võru linn	
4.7.29. Loomemajanduskeskuse projekteerimine ja ehitamine.	x	x	x			522 500	KOV, fondid, erasektor	Võru linn	
4.7.30. Olemasolevate ja taaskasutusele võetavate ettevõtlusalade taristu arendamine.	x	x	x			4 513 812	KOV, fondid, erasektor	Võru linn	
4.7.31. Võrusoo tööstusala I etapi väljaarendamine.					x	55 000	KOV, fondid, erasektor	Võru linn	
4.7.32. Turismitaristu arendamine (viidad, infosildid, müügiletid jne).	x	x	x	x	x	25 000	KOV, fondid, erasektor	Võru linn	
4.7.33. Veekeskuse rajamine.							erasektor	Võru linn	
4.7.34. Mitmeotstarbelise vabaajakeskuse rajamine.							erasektor	Võru linn	

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
4.7.35. Vagula järve juurdepääsutee, sadama ehitus.						500 000	KOV+fondid	Võru vald	
4.7.36. Tööstusalade väljaehitamine, laiendamine, kommunikatsioonide ehitamine.							KOV+fondid	Võru vald	
4.7.37. Maakonna ettevõtlusalade arendamine.							KOV+fondid	KOV	
4.8. Majandusvaldkonna investeeringud (kohaliku mõjuga projektid).									
4.8.1. Urvaste koostöö- ja ettevõtluskeskus.						50 000	Urvaste Külade Selts, Töötukassa, Võru Instituut	Antsla vald	
4.8.2. Misso päikeseelektrijaama rajamine.	x					200 000	KOV	Rõuge vald	
4.8.3. Obinitsa lipuväljaku parendamine.	x					40 000	PRIA, KOV	Setomaa vald	
4.8.4. Linnapilti kahjustavate maa-alade korrastamine ja kasutuselevõtu soodustamine ning vajadusel ehitiste lammutamine.							KOV	Võru linn	
4.8.5. Linna tegevuseks mittevajalike kinnistute müük ja vajalike ost.							KOV	Võru linn	
5. Kultuuri ja eripära valdkond									
VE5.1. Erinevate kultuuriruumide ning traditsioonide hoidmine ja arendamine.									
Tegevussuund 5.1.1. Oma kandi inimeste harimine, eripära ja omakultuuri selgitamine.									
5.1.1.1. Trükiste koostamine ning koolituste ja infopäevade korraldamine.	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, Võru	KOVd, teadusasutused, mäluasutused, ettevõtjad,
5.1.1.2. Läbi väärtuspõhise kasvatuse kasvatada lasteaedades ja koolides usku Võrumaa ja Setomaa väärtustesse.	x	x	x	x	x			KOVd, maakonna haridusasutused	Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus, Võrumaa Spordiliit jt
5.1.1.3. Piirkonda ja eripära tutvustavad teemapäevad ja sündmused (suitsusauna nädal, UMA MEKK kohvikute ja restoranide nädal, kostipäev jne)	x	x	x	x	x			Ettevõtjad, korraldajad, SA Võrumaa Arenduskeskus	KOVd, Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, Võrumaa Turismiliitettevõtjad jt
Tegevussuund 5.1.2. Pärimuskultuuri ja teiste kultuuriliiikide edendamine. Pärandkultuuri sidumine tänapäevaga.									
5.1.2.1. Pärimuskultuuri elujõu hoidmine sündmuste kaudu.	x	x	x	x	x		Fondid, erasektor, KOV	Sündmuste korraldajad	KOVd, SA Võrumaa Arenduskeskus, Võru Instituut, Seto Instituut, Setomaa Liit, seltsid, mittetulundusühingud

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
5.1.2.2. Piirkonna eripära ja pärandkultuuri sidumine ettevõtlusõppega (õpilasfirmad).	x	x	x	x	x			KOVd, maakonna haridusasutused, noortekeskused	Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus, Võrumaa Spordiliit jt
5.1.2.3. Pärandkultuuri õppepäevad (kombestik, tavad, elustiil jne).	x	x	x	x	x			KOVd, maakonna haridusasutused, noortekeskused, muuseumid, külaseltsid	Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus, Võrumaa Spordiliit jt
5.1.2.4. Põliste piirkonnakeelte ja kultuuri suurem nähtavus rahvusringhäälingu ja teistes meediakanalites.	x	x	x	x	x			ERR, Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus	Meediaettevõtted
5.1.2.5. Võru Linnateatri tegevuse taastamine ja sidumine võru keele ja kultuuriruumiga.	x	x	x	x	x			Võru Linnavalitsus, Kultuuriministeerium	Kultuuriministeerium, Võrumaa Arenduskeskus, Võro Instituut, Võru Kannel
VE5.2. Arvestamine erinevate vanusegruppidega (elkõige noored ja vanemaelised).									
Tegevussuund 5.2.1. Noorte kaasamine ja võimaluste loomine, et noored saaksid ise kultuuri teha ja korraldada.									
5.2.1.1. Noorte isetegemiste ja algatuste toetamine.	x	x	x	x	x		KOV	Võru maakonna noored, noortekeskused	KOVd, Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus, Võrumaa Spordiliit jt
5.2.1.2. Noorte kaasamine sündmuste korraldamisse (Uma Pido, Seto Folk, Võru Pärimustantsu Festival, Seto Kuningriigi päev, spordisündmustel jne) ja koolitusse (nt IT alaste oskuste õpetamine eakatele).	x	x	x	x	x		KOV	KOVd, Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus, Võrumaa Spordiliit jt	Ettevõtjad
Tegevussuund 5.2.2. Pärandkultuuri ja väärtuste edasiandmine (põlvkondade sidusus).									
5.2.2.1. Võru ja seto keele ja kohalike kunstnike loomingu ning ajaloo- ja kultuuripärandi avalikku ruumi viimine.	x	x	x	x	x		KOV+fondid+erasektor	Perekonnad, kogukonnad, loomeinimesed, KOVd, Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus, Võrumaa Spordiliit jt	Ettevõtjad
5.2.2.2. Vana-Võromaa eelkooliealiste laste võru keele ja kultuuri õpe.	x	x	x	x	x	38 000 aastast		Võru Instituut, Vana-Võromaa lasteaiad	Vana-Võromaa lasteaiad, Haridus ja Teadusministeerium, Vana-Võromaa omavalitsused
Tegevussuund 5.2.3. Elukogenud põlvkonna kaasamine kogukondlikesse tegevustesse, et nad tunneksid, et kogukond neid väärtustab, ja aitaksid edasi kanda piirkonna kombeid ja keeli.									

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
5.2.3.1. Elukogenud põlvkonna suurem kaasamine kogukondlikesse tegevustesse. Sündmuste korraldamisse kaasata nii noored kui vanad.	x	x	x	x	x			Kogukonnad	
Eesmärk 5.3. Piirkondade elujõulisuse tagamine ning sädeinimeste ja kogukonna eestvedajate hoidmine ja motiveerimine.									
Tegevussuund 5.3.1. Piirkondade elujõulisuse tagamine ning sädeinimeste ja kogukonna eestvedajate hoidmine ja motiveerimine.									
5.3.1.1. Võtmeinimeste rahastamine ja tunnustamine.	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, Võrumaa Spordiliit	KOV-id, Instituudid jt
5.3.1.2. Loomeinimeste ja projektikirjutajate kokkuviiimine.	x	x	x	x	x				Maakonna arendusorganisatsioonid
5.3.1.3. Olemasolevate hoonete suurem multifunktsionaalne kasutamine.	x	x	x	x	x			KOVd, Instituudid, riigiasutused	
Tegevussuund 5.3.2. Omakultuuri ja eripära edasikandmine (kodu, lasteaed, kool).									
5.3.2.1. Omakultuuri ja eripära tutvustamine (nt Võru keele nädal, Seto rõivaste nädal).	x	x	x	x	x			Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus	Haridusasutused, KOVD, ettevõtjad jt
5.3.2.2. Võru ja Seto keele õpe ning igapäevane kasutamine.	x	x	x	x	x			Haridusasutused, KOVD, ettevõtted, perekonnad, asutused	Võru Instituut, Setomaa Liit, Seto Instituut, SA Võrumaa Arenduskeskus
Tegevussuund 5.3.3. Piirkonna tunnusmärkide võimestamine ja arendamine (suitsusann, seto leelo, Uma Mekk, Seto Küük, Uma Pido jne).									
5.3.3.1. Vana-Võrumaa suitsusaunapärandi hoidmine ja arendamine.	x	x	x	x	x			Võru Instituut+MTÜ Sann ja Süük	
5.3.3.2. Seto leelo traditsiooni hoidmine.	x	x	x	x	x			Setomaa Liit, Seto Instituut	
5.3.3.3. Uma Mekk koostöövõrgustiku ja tootesarja arendamine.	x	x	x	x	x			UMA MEKK koostöövõrgustik	
5.3.3.4. Seto Külavüü, Seto Küük, tegevuste arendamine.	x	x	x	x	x			Setomaa Liit, Seto Instituut	
5.3.3.5. Uma Pido korraldamine.								Võru Instituut, UMA Pido korraldusmeeskond	
5.3.3.6. Piirkonnale ainuomaste kultuuri ja spordisündmuste sündmuste tunnusmärkide võimestamine (Võhandu Maraton, Haanja 100, Võru Lastefestival, Võru pärimustantsu festival jne)	x	x	x	x	x			Ürituse korraldajad	
5.3.3.7. Võrokeelse meedia arendamine.	x	x	x	x	x	150000 aastas		MTÜ Võro Selts VKKF, Võru Instituut	SA Kultuurileht, ERR jt

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
5.3.3.8. Vana-Võromaa käsitöö ja tootearendus- ja turundusvõrgustiku arendamine.	x	x	x	x	x	20000 aastat		MTÜ Vana-Võromaa Käsitöö, Võru Instituut	Vana-Võromaa käsitöölised ja käsitööettevõtted, turismisektori ettevõtjad, UMA MEKK võrgustik, loomeettevõtjad jt piirkonna eripärasid kasutavad ettevõtjad
Eesmärk 5.4. Kultuur ja maakonna eripära (sh loodus, kultuuriruumid, kohalik toit, loomemajandus, religioon, kaitsevägi) on tõhusalt rakendatud maakonna mainekujunduses ja turismi arendamisel.									
Tegevussuund 5.4.1. Piirkonna tähtsündmuste ja eripäral tuginevate kultuuri- ja spordisündmuste korraldamine.									
5.4.1.1. Piirkonna tähtsündmuste ja eripäral tuginevate kultuuri- ja spordisündmuste korraldamine.	x	x	x	x	x		Sündmuste korraldajad+KOV+fondid+erasektor	Sündmuste korraldajad	
5.4.1.2. Kreutzwaldi pärandi igakülgne tutvustamine (sh aastaringised üritused, sh Kreutzwaldi päevade korraldamine talvehooyal, Kreutzwaldi mälestusmedali ja stipendiumi parem turundamine jne).	x	x	x	x	x		KOV+fondid+erasektor	Võru Instituut, Võru Linnavalitsus	
5.4.1.3. Traditsiooniliste laatade korraldamine	x	x	x	x	x			Laatade korraldajad	
Tegevussuund 5.4.2. Sportliku eluviisi ja liikumisharrastuse propageerimine. Sportimis- ja liikumisvõimaluste arendamine.									
5.4.2.1. Matkaradade võrgustiku arendamine									
5.4.2.2. Olemasolevate matkaradade korrastamine ja hooldamine.	x	x	x	x	x		RMK, KOV, fondid	RMK, KOV	MTÜ-d, ettevõtjad
Tegevussuund 5.4.3. Info (üritused, teenuse osutajad jms.) kättesaadavuse parandamine.									
5.4.3.1. Ürituste info kättesaadavuse parandamine. Ühise infoplatvormi arendamine või olemasolevate platvormide aktiivsem kasutamine (sündmused, teenused jms.).	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	Ürituste korraldajad, teenuste pakkujad
Eesmärk 5.5. Kultuurilise mitmekesisuse tagamine erinevate kultuurivaldkondade toetamise kaudu.									
5.5.1. Erinevate kultuurivaldkondade toetamine.	x	x	x	x	x			KOV	SA Võrumaa Arenduskeskus
5.5.2. Setomaa kultuuriprogrammi rakendamine.	x	x	x	x	x		Kultuuriministeerium	Seto instituut	Setomaa vald
5.6. Kultuuri ja eripära valdkonna investeeringud (maakondliku mõjuga projektid).									
5.6.1. Kubija lauluväljaku rekonstrueerimine.		x				600 000	Võru linn, maakonna KOVid	Võru linn	KOVd
5.6.2. Jäähalli rajamise toetamine.							KOV, erakapital	Erakapital	
5.6.3. Võru tennisehalli ja väliväljakute rajamine.							KOV, erakapital	Erakapital	
5.6.4. Andsumäe hüppemäe arendamine.	x	x				85 000	KOV, SA Võru Spordikeskus, fondid	SA Võru Spordikeskus	
5.6.5. Võru Linnateatri tegevuse taastamine							Kultuuriministeerium, SA Võru Kannel, fondid	Kultuuriministeerium, SA Võru Kannel, Võru linn, fondid	

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
5.6.6. Võru kinosaaali ja blackboxi ehitus							Kultuuri- ministeerium, SA Võru Kannel, fondid	Kultuuriministeerium, SA Võru Kannel, Võru linn, fondid	
5.6.7. Võru Kannel kaasajastamine ja energiatõhususe suurendamine, sh Kandle aia arendamine	x	x	x				SA Võru Kannel, KOV, fondid	SA Võru Kannel	
5.6.8. Võru spordihalli ja staadioni kaasajastamine ning arendamine.	x	x	x			700 000	SA Võru Spordikekus, KOV, fondid	SA Võru Spordikekus	
5.6.9. Vana- Võromaa Kultuurikoja ja spordikooli hoone (Kreutzwaldi 16) rekonstrueerimine ja laiendamine.	x	x				1 500 000	KOV, fondid	Võru Instituut, SA Võru Spordikeskus	
5.6.10. Linda Rahvamaja hoone rekonstrueerimine.	x	x				800 000	KOV-id, fondid	Antsla vald	
5.6.11. Vana-Antsla mõisapargi renoveerimine.						100 000	Anzen Arendus	Anzen Arendus	
5.6.12. Haanja Harri maja taaselustamine.		x				90 000	KOV / MTÜ Haanja Suusaklubi	MTÜ Haanja Suusaklubi	
5.6.13. Haanjamaa suidsusanna koostöövõrgustik.			x	x	x	90 000		MTÜ Sann ja Süük	
5.6.14. Rõuge kiriku renoveerimine.		x				1 200 000	EELK Rõuge Maarja kogudus, KOV.	EELK Rõuge Maarja kogudus	
5.6.15. Leerimaja kui Rõuge ajaloo ja koostöökeskus.		x				1 300 000	EELK Rõuge Maarja kogudus, KOV, fondid	EELK Rõuge Maarja kogudus	
5.6.16. Siseskatpargi renoveerimine ja pesemisvõimaluste loomine.								Setomaa vald	
5.6.17. Setomaa muuseumide arendus.	x	x	x	x	x	1 500 000	KOV, Kultuuri- ministeerium	Setomaa vald	
5.6.18. Värska tervisespordikeskuse arendamine.	x	x	x			100 000	KOV, Eesti Terviserajad	Setomaa vald	
5.6.19. Seto Kuningriigi päev.		x	x	x	x	30 000	KOV	Setomaa vald	
5.6.20. Kubija tervise- ja rekreatsioonikeskuse edasiarendamine ja energiatõhususe suurendamine.	x	x	x			390 000	KOV, fondid	Võru linn	
5.6.21. Võru Katarina kiriku rekonstrueerimine	x	x				50 000	KOV, fondid		
5.6.22. Jüri 54 keskraamatukogu hoone energiaauditi koostamine ja rekonstrueerimine.	x	x	x			520 000	KOV, fondid	Võru linn	
5.6.23. Võru skatepargi ehitus ja edasiarendus (parkuurpark).	x	x				75 000	KOV, fondid	Võru linn	
5.6.24. Võru jalgpalliklubi kunstmurukattega jalgpalliväljakule teisaldatava kupli rajamine.	x	x				160 000	FC Võru Helios, KOV, fondid		
5.6.25. Siseskatpargi rajamine.							Erakapital, KOV, fondid	Võru linn	
5.6.26. Adrenalin Arena arendamine.							Erakapital		
5.6.27. Vastseliina Piiskoplinnuse arendamine.	x	x	x	x		50 000	KOV		
5.6.28. Piusa külastuskeskus arendamine.	x	x	x	x		50 000	KOV omafinantseering		
5.6.29. Vastseliina Piiskopilinnuse varemte konserveerimine						600 000	Muinsuskaitseamet,	Vastseliina Piiskopilinnuse	KOV, MTÜ-d, ettevõtjad

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
5.6.30. Mikitamäe staadioni projekteerimine ja ehitus.							KOV+	Setomaa vald	
5.6.31. Rõuge spordikompleksi rajamine. Täismöötmatega kunstmuru kattega staadion, jäähoone rajamine.	x	x				1 000 000	KOV+fondid	Rõuge vald	
5.6.32. Vastseliina spordikeskuse hoone küttesüsteemi rekonstrueerimine	x					23 000	KOV	Võru vald	
5.6.33. Vastseliina Piiskopilinnuse kompleksi keskaja rüütliiraja (seikluspark) ehitamine						100 000	Fondid, ettevõtjad	Vastseliina Piiskopilinnuse SA	KOV, MTÜ-d, ettevõtjad
5.7. Kultuuri ja eripära valdkonna investeeringud (kohaliku mõjuga projektid).									
5.7.1. Antsla valda tutvustava jalgrattaraja loomine (Self- guided tour).						20 000	KOV	Antsla vald	
5.7.2. Vankri- ja töllavalmistamise traditsiooni hoidmine		x	x	x		40 000	Anzen Arendus, erakapital	Antsla vald	
5.7.3. Antsla Kultuuri- ja spordikeskuse fassaadi renoveerimine.		x				150 000	KOV+fondid	Antsla vald	
5.7.4. Urvaste külakeskkonna elavdamine ajaloo kaudu.						20 000	Urvaste Külade Selts, Urvaste kogudus	Antsla vald	
5.7.5. Antsla staadioni renoveerimine.	x	x						Antsla vald	
5.7.6. EELK Urvaste koguduse kiriku rekonstrueerimine.						100 000	EELK Urvaste kogudus / Muinsuskaitseamet	Antsla vald	
5.7.7. Kolme torni projekt (Antsla linn, Urvaste Ürgorg, Mustjõe).						300 000	KOV+ KIK ja era	Antsla vald	
5.7.8. Haanja kooli/küla spordiväljakute ehitamine.		x				70 000	KOV	Rõuge vald	
5.7.9. Varstu Roosa kiriku oreli restaureerimine.			x			20 000	EELK Roosa Jakobi Kogudus MTÜ	Rõuge vald	
5.7.10. Värska laululava ehitus.			x			150 000	SAP, KOV	Setomaa vald	
5.7.11. Luhamaa Külakeskuse ja raamatukogu väljaehitamine.			x			220 000	KOV	Setomaa vald	
5.7.12. Värska Noortekeskuse hoone rekonstrueerimine.						100 000	PRIA+SAP+KOV+	Setomaa vald	
5.7.13. Seto Tsäimaja rekonstrueerimine.							KOV	Setomaa vald	
5.7.14. Võru linna ajalooliste hoonete restaureerimine/rekonstrueerimine ja linnaruumi arendamine.	x	x	x	x	x	600 000	KOV, fondid	Võru linn	
5.7.15. Võru linna pallimängu väliväljakute rekonstrueerimine ja uute rajamine.	x	x	x	x	x	135 000	KOV, fondid	Võru linn	
5.7.16. Võru muinsuskaitseala arendamine.	x	x	x	x	x		KOV, fondid, erasektor	Võru linn	
5.7.17. Lasva rahvamaja kaasajastamine.	x	x	x	x		100 000	KOV	Võru vald	
5.7.18. Vastseliina rahvamaja kaasajastamine.	x	x	x	x		120 000	KOV	Võru vald	
5.7.19. Vastseliina Piiskopilinnuse kompleksi palveränduritele suviste ööbimismajakeste ehitamine ja keskaja ürdiaia rajamine.						30 000	Fondid, ettevõtjad, Vastseliina Piiskopilinnuse SA	Vastseliina Piiskopilinnuse SA	MTÜ-d, ettevõtjad, KOV
5.7.20. Kultuuriasutuste, kino, tehniliste vahendite kaasajastamine.	x	x	x	x		65 000	KOV	Võru vald	

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
5.7.21. Orava rahvamaja katuse ja fassadi rekonstrueerimine	x	x				137 000	KOV	Võru vald	
5.7.22. Värskla Kultuurikeskuse rekonstrueerimine ja mööbli vahetus.							KOV	Setomaa vald	
5.7.23. Väimela staadioni parendamine.								Võru vald	
5.7.24. Vastseliina Spordikeskuse hoone küttesüsteemi rekonstrueerimine.	x					23 000	KOV	Võru vald	
5.7.25. Vastseliina staadioni arendamine.	x					200 000	KOV, fondid	Võru vald	
5.7.26. Vabadussõja mälestusmärgi püstitamise ja pargi rajamine	x	x				300 000	KOV	Setomaa vald	
5.7.26. Tamula promenaadi paadikuur (sõudmise ja aerutamise arendamiseks).									
6. Taristu ja looduskeskkond									
Eesmärk 6.1. Head maantee- ja rongühendused, korras teedevõrk ja kergliiklusteede võrgustik.									
Tegevussuund 6.1.1. Ühenduste parendamine (teed, kergliiklusteede, ühistransport, raudteetransport).									
6.1.1. Maakonna teede (sh kergliiklusteede) remont ja ehitus.	x	x	x	x	x		KOV, riik, fondid		
6.1.2. Raudteeliikluse arendamine ja Koidula-Valga raudtee trassi rekonstrueerimine.							Riik	Eesti Raudtee	
6.1.3. Jalgrattateede võrgustiku arendamine.	x	x	x	x	x		KOV, riik, fondid		
Tegevussuund 6.1.2. Teede asfalt- ja mustkatte alla viimine.									
6.1.2.1. Teede asfalt- ja mustkatte alla viimine.	x	x	x	x	x		KOV+Riik+fondid		
6.1.2.2. Värskla-Saatselise maantee mustkatte alla viimine	x	x				2 500 000	ESTRUS, MNT, KOV	KOV	
Tegevussuund 6.1.3. Kruusakatttega riigimaanteed osakaalu vähendamine.									
6.1.3.1. Kruusakatttega riigimaanteed osakaalu vähendamine.	x	x	x	x	x		KOV+Riik+fondid		
Tegevussuund 6.1.4. Ettevõtete taristu toetusprogrammi käivitamine.									
6.1.4.1. Ettevõtete taristu toetusprogrammi käivitamine.	x	x	x	x	x		KOV+Riik+fondid		
Eesmärk 6.2. Kiire internetiühendus.									
Tegevussuund 6.2.1. Kiire interneti ja paindliku töö võimaluste arendamine.									
6.2.1.1. "Viimase miili" projekti rakendamine.	x	x	x	x	x		Riik, erasektor		
Eesmärk 6.3. Elanike vajadustele vastav ühistranspordikorraldus.									
Tegevussuund 6.3.1. Piirkonna, kohalike ja lähikeskuste võrgustiku ning Võru linna kui maakondliku keskuse areng.									
6.3.1.1. Piirkonna, kohalike ja lähikeskuste võrgustiku ning Võru linna kui maakondliku keskuse areng.	x	x	x	x	x		Riik, erasektor		
Tegevussuund 6.3.2. Maakonnaülese ja rahvusvahelise koostöö arendamine.									
6.3.2.1. Maakonnaülese ja rahvusvahelise koostöö arendamine. Maakondade vaheline koostöö hõlmab peamiselt transporti (ühenduvuse parendamiseks) ning ühist mainekujundust ja turismivaldkonna arendamist.	x	x	x	x	x		Riik, erasektor		
Tegevussuund 6.3.3. Valga-Koidula raudtee suurem kasutus reisijate- ja kaubaveol.									
6.3.3.1. Valga-Koidula raudtee suurem kasutus reisijate- ja kaubaveol.	x	x	x	x	x		Riik, erasektor	Eesti Raudtee	AS Operail, Elron, ettevõtjad
Tegevussuund 6.3.4. Elanike vajadustele vastav ühistranspordikorraldus.									
6.3.4.1. Ühistranspordisüsteemi vastavusse viimine elanike liikumisvajadustega.	x	x	x	x	x		Riik, KOV	Kagu Ühistranspordikeskus	
Eesmärk 6.4. Keskkonnahoid (sh põhjavee kaitse, jäätmehooldustaristu arendamine).									
Tegevussuund 6.4.1. Keskkonna hoidmine ja energiasääst.									

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
6.4.1.1. Omavalitsuste ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arengukavade elluviimine	x	x	x	x	x		KIK, fondid, KOV, vee-ettevõtted	Vee-ettevõtted, KOV	
6.4.1.2. Jäähõlmestuse, kasutusest väljas olevate ohtlike ehitiste ja rajatiste likvideerimine.	x	x	x	x	x		KIK, fondid, KOV, omanikud	KOV, omanikud	
6.4.1.3. Sadevee-, maaparandussüsteemide ja üleujutusohuga alade arendamine.	x	x	x	x	x		KIK, fondid, KOV, vee-ettevõtted, omanikud	Vee-ettevõtted, KOV, omanikud	
6.4.1.4. Liigiti kogutavate ja biolagunevate jäätmete taristu arendamine.	x	x	x	x	x		KIK, fondid, KOV, jäätmevaldajad	Jäätmevaldajad, KOV	
6.4.1.5. Võru jäätmekestuse arendamine.	x	x	x	x	x		KIK, fondid, KOV, Võru Jäätmekestus	Võru Jäätmekestus	
6.4.1.6. Meetmed üleujutusohus olevate piirkondade probleemide lahendamiseks.	x	x	x	x			Maakonna KOV-d, KIK	Maakonna KOV-d	
6.4.1.7. Võru Jäätmekestuse arendamine.	x	x	x	x			Võru linn, Võru vald, KIK	Võru linn, Võru vald	
6.4.1.8. AS Võru Vesi investeringute strateegia 2018 - 2022 rakendamine.	x	x	x	x			AS Võru Vesi, KOV-d, fondid, KIK, erasektor	AS Võru Vesi	KOV-d, erasektor
6.4.1.9. Jäätmete kogumine ning jäätmeäitluse- ja veo korraldamine ning ajakohastamine.	x	x	x	x	x		Maakonna KOV-d, KIK	Maakonna KOV-d	SA Võrumaa Arenduskeskus
6.4.1.10. Võru maakonna jäätmekava rakendamine.	x	x	x	x	x		KIK, fondid, KOV, jäätmevaldajad	KOV-d, riik	SA Võrumaa Arenduskeskus
Eesmärk 6.5. Taastuvate energiaallikate laiema kasutuselevõtt ning energiasäästu meetmete rakendamine.									
6.5.1. Hoonete energiasäästu tõstmine.	x	x	x	x	x		KIK, fondid,	Omanikud	
6.5.2. Kaugküttesüsteemide energiatõhususe tõstmine.	x	x	x	x	x		KIK, fondid, omanikud	Kaugkütte teenusepakkujad	KOV
6.5.3. Tänavavalgustuse kaasajastamine ja laiendamine vastavalt omavalitsuste arengukavadele	x	x	x	x	x		KIK, fondid, KOV	KOV, teenusepakkujad	
6.5.4. Omavalitsuste kaugkütte arengukavade elluviimine.	x	x	x	x	x		KIK, fondid, KOV,	Teenusepakkujad, KOV	
6.5.5. Soodustada hajaasustusega piirkonnas majapidamiste/kodude üleminekut alternatiivsetele taastuvatele energialiikidele.	x	x	x	x	x			KOV-id	MKM
6.5.6. Keskkonnakaitse ja energiasäästu propageerimine ning energiasäästule orienteeritud meetmete rakendamine.							KOV, fondid	KOV-id	
Eesmärk 6.6. Inimeste erinevaid vajadusi arvestav ning ühiskonna sidusust ja turvatunnet kasvatav avalik ruum.									
Tegevussuund 6.6.1. Avaliku ruumi arendamine.									

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
6.6.1.1. Looduslike ujumiskohtade (järvede) tervendamine. Paraneb järvede Boose Suurjärv, Nässmetsa järv ja Vana-Antsla Ülemine järv looduslik seisund ning kasvab kasutus rekreatiivsetel eesmärkidel.	x	x	x	x	x		KOV, fondid	Antsla vald	
6.6.1.2. Väimela ujulast ja spordikompleksist tänapäevase tervisekeskuse kujundamine.							KOV, fondid	Võru vald	
6.6.1.3. Terviseradade ning spordi- ja külalplatside parendamine ja ehitus.							KOV, SAP	Setomaa vald	
6.6.1.4. Mõniste pargi terviseraja valgustuse rajamine.		x	x	x	x	68 000	KOV	Rõuge vald	
6.6.1.5. Autotranspordile alternatiivsete liikumisvõimaluste propageerimine ja vastava taristu arendamine.							KOV, fondid	Võru linn	
6.6.1.6. Ujumiskohtade ja rannaalade korrastamine.	x	x	x	x		40 000		Võru vald	
6.6.1.7. Mänguväljakute, spordiplatside, staadionite, puhkealade, matkaradade kaasajastamine ja loomine.	x	x	x	x		100 000	KOV	Võru vald	
6.6.1.9. Vastseliina piirkonda aktiivse puhkuse- ja mänguala projekteerimine, ehitus.	x	x	x	x		110 000		Võru vald	
6.6.1.10. Elurikkuse suurendamine linnakeskkonnas.							KOV	Võru linn	
6.6.1.11. Elamupiirkondadesse avalike mänguväljakute rajamine		x	x	x	x	120 000	KOV, fondid, erasektor	Võru linn	
6.6.1.11. Kergliiklusteede ehitus vastavalt Võru ja Põlva maakonnaplaneeringutele 2030+	x	x	x	x	x	x	KOV, riik, fondid	KOV-id	Maanteeamet
Tegevussuund 6.6.2.									
6.6.2.1. Riiklike struktuuride (ametid, inspeksioonid, kaitseväge, Kaitseliit jne) kohalolu tagamine maakonnas ja nende vajaduste realiseerimisele kaasa aitamine.	x	x	x	x	x			Riik	KOV-d
7. Maine valdkond									
Tegevussuund 7.1. Organisatsioonidevaheline koostöö.									
7.1.1. Võru maakonna maine juhtrühma loomine ning juhtrühmaregulaarsete koostumiste korraldamine.	x	x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	Maakonna KOV-d, turismiarendajad, kultuuriruumide esindajad, ettevõtjate esindajad
7.1.2. Võru maakonna kommunikatsiooniplaani koostamine ning		x	x	x	x			SA Võrumaa	Maakonna KOV-d,
Tegevussuund 7.2. Võru maakonna maine sihtgrupid.									
7.2.1. Kokkulepete tegemine, mis piirkonnad ja inimgrupid on meie		x	x					SA Võrumaa	Maakonna KOV-d,
7.2.2. Sihtgruppide monitooring.		x	x	x	x			SA Võrumaa	
Tegevussuund 7.3. Võru maakonna sõnumite leidmine.									
7.3.1 Seostuvate lugude leidmine ja kajastamine, võimestamine								SA Võrumaa	
Tegevussuund 7.4. Kõneisikute ja organisatsioonide kaasamine piirkonna mainetegevustesse.									
7.4.1. Kõneisikute ja organisatsioonide koolitamine, kuidas rääkida Võru maakonnast. Organisatsioonidevaheline koostöö sõnumite levitamisel.		x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus, maakonna KOV-d, partnerid	
Tegevussuund 7.5. Piirkonna esindamine maineüritustel.									

	2019	2020	2021	2022	2022+	KOKKU	Allikas	Vastutav organisatsioon	Kaasatavad partnerid
7.5.1 Osalemine tursimiklastrite koosolekutel, juhtkonna tasandil	x	x	x	x	x			SA Võrumaa	
Tegevussuund 7.6 Akadeemiline koostöö mainetegevustes.									
7.6.1. Kaasta kõrgkoolid ja tudengid mainetegevustesse (uuringud,		x	x	x	x			SA Võrumaa	
8. PATEE tegevussuunad									
8.1. Võru maakonna turismi arendamine		x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	Võrumaa Tursimiliit
8.2. Toiduvõrgustiku arendamine		x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	Võrumaa Talupidajate Liit
8.3. Puiduklastri arendamine		x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	Kagu-Eesti Puiduklaster
8.4. Noorte ettevõtlikkuse arendamine		x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	
8.5. Võru maakonna mainekujundus		x	x	x	x			SA Võrumaa Arenduskeskus	